

جلسه ۳۰

صورت مشروح مجلس یوم
یکشنبه چهاردهم شهر صفر المظفر
۱۳۴۰ مطابق بیست و سوم
میزان ۱۳۰

مجلس نیم ساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید.

صورت مجلس یوم پنجشنبه بیستم میزان را آقای بیان الدوله قرائت نمودند.

رئیس - آقای آقا سید فاضل اجازه

آقای سید فاضل - می خواستم عرض کنم که آقای حاج آقای شیرازی را در صورت مجلس غائب بی اجازه می نویسند و حال آنکه از قراریکه بنده اطلاع دارم طبیب او را از حضور در مجلس منع کرده و کمیسیون عرایض و مرخص هم به او دو ماهه اجازه داده

رئیس - کمیسیون عرایض و مرخصی از این به بعد اجازه داده است ولی ایام گذشته را هم بنده اجازه داده ام و اصلاح خواهد شد دیگر اعتراضی نیست.

آقای سید یعقوب - بنده عرض دارم

رئیس - بفرمائید

آقای سید یعقوب - در جلسه قبل يك قسمت از عرض بنده راجع به انجمن های ایالتی و ولایتی و راجع بمطبوعات بود و هیچ در آن باب اشاره نشده است.

رئیس - اصلاح خواهد شد دیگر ایرادی نیست.

اظهاری نشد صورت مجلس تصویب شد دستور امروز بحث در پروگرام هیئت وزراء است ولی قبلا بعضی مطالب است که باید بعرض آقایان برسدش نفر از اعضاء کمیسیون خارجه که انتخاب شده اند از قراری است که عرض می کنم آقای مستوفی -

الممالك - آقای مشیرالدوله - آقای حکیم الملك - آقای نصرت الدوله - آقای مؤتمن السلطنه و بنده در صورتی که عرض کرده بودم بواسطه اشتغالاتی که

دارم بنده را در هیچ کمیسیونی انتخاب نکنند عدلك انتخاب کرده اند بعد لازم خواهد بود يك نفر دیگر را بجای بنده تعیین نمایند اعضاء کمیسیون بیست و تلگراف شاهزاده سردار مخم یا آقای لان الملك -

آقای مستشار السلطنه - آقای میرزا علی کازرانی - آقای وقار الملك آقای آقا سید فاضل - آقای رئیس التجار - آقای امین التجار - خاطر آقایان مسبوق است که چندی قبل کسالت عصبانی بر آقای حاج آقا عارض شده در نتیجه اطباء معالج توصیه

کرده اند دو ماه استراحت کنند کمیسیون عرایض و مرخصی شرحی نوشته و این مرخصی را تصویب کرده است باید در مجلس هم تصویب شود رأی میگیریم آقایانی که دو ماه مرخصی از امروز به بعد برای آقای حاج آقا تصویب می کنند قیام فرمایند (اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد - آقای سلطان العلماء هم سه ماه مرخصی خواسته اند کمیسیون عرایض بری

اینکه عده آقایان کافی نیست و شاید مجلس از اکثریت نیافتد تصویب نکرد باید رأی بگیریم

سردار معظم - نظر باین که بنده از احتیاجاتی که مسافرت آقای سلطان العلماء را الزام میکند

اطلاع دارم تصور می کنم مقتضی بود مجلس هم با خیال مسافرت ایشان کمک کند ولی چون آقای سلطان العلماء مصالح عمومی را بر مصالح شخصی مقدم میدارند تصور میکنم خود ایشان هم با نظر کمیسیون عرایض موافقت کرده و اصراری به رفتن نداشته باشند و يك

چندی صبر کنند و خسارات دیگری هم به این خسارات بیافزایند و تشریف داشته باشند تا اینکه يك عده از نمایندگان حاضر شوند بعد تشریف ببرند و کارهای شخصی خود را اصلاح کنند تصور می کنم اگر این ترتیب بشود بهتر خواهد بود (گفته شد صحیح است)

رئیس - کمیسیون هم بایشان توصیه کرده است تأمل کند بعضی از آقایان و کلاء میآیند آن وقت تشریف ببرند (صحیح است)

رئیس - کمیسیون هم بایشان توصیه کرده است

تأمل کند بعضی از آقایان و کلاء میآیند آن وقت تشریف ببرند (صحیح است)

رئیس - کمیسیون هم بایشان توصیه کرده است

رأی میگیریم به راپورت کمیسیون سردار معظم - خود ایشان قانع شدند سلطان العلماء - بلی قانع شدم

رئیس - آقای رفعت الدوله هم اجازه خواسته اند کمیسیون تصویب نکرده

سردار معظم - خوب کاری کرده اند

رفعت الدوله - اجازه میفرمائید

رئیس - بفرمائید

رفعت الدوله - البته خاطر محترم حضرت آقای رئیس مسبوق است

که بنده همیشه قبل از موعد میآیم و هیچوقت طفره در این نوع کارها نداشته و ندارم موجبات مرخصی را هم حضور مبارک عرض کرده ام بواسطه آن تصادفی بود که در روز عاشورا برای اطفال بنده اتفاق افتاده بود که آقای تدین می دانند بنده نذر کرده بودم که آنها زیر آوار نرفتند اگر آقایان اجازه می دهند میروم والا اگر می خواهند مانع نذر بنده بشوند آنها برای این که باید سیدالشهدا (ع) را در نظر بگیرند خوب است رأی بدهند و اگر رأی ندهند این مظلوم به

کردن من می ماند یا مجبورم بدون اجازه بروم

رئیس - بسته بنظر آقایان است

رفعت الدوله - بنده مال هم کرایه کردم

رئیس - آقایانی که راپورت کمیسیون را تصویب میکنند

جمعی اظهار نمودند راپورت

را بفرمائید

رئیس - راپورت کمیسیون این است که اجازه نداده ایشان تشریف ببرند رأی می گیریم به راپورت کمیسیون یعنی آقایانی که تصویب نمی کنند ایشان تشریف ببرند قیام فرمایند و اکثر نمایندگان قیام نمودند

رئیس - رد شد - یعنی راپورت کمیسیون تصویب شد و بعضی اظهار نمودند بر آقایان مشتبه شده است

رئیس - گمان می کنم مسئله را خوب بیان کردم عرض کردم اشخاصی که راپورت کمیسیون را تصویب میکنند قیام نمایند دیگر جای اشتباهی باقی نیست.

رفعت الدوله - اجازه می فرمائید برای آقایان مشتبه شد ممکن است دوباره بفرمائید

رئیس - خیر دیگر نمی شود برای ماده واحد دولت راجع بتعمیر سد جاجرود یا نوزده هزار تومان پیشنهاد کرده و کمیسیون تصویب نموده بود در جلسه گذشته رأی گرفتیم چون درست نبود باید دومرتبه

رأی بگیریم آقایانی که تصویب می نمایند یا نوزده هزار تومان اعتبار داده شود ورقه سفید خواهند داد و آقایانی که تصویب نمی کنند ورقه کبود و اشخاصی هم که اوراق خود را همراه نیاروند روی کاغذ سفید می نویسند باید قید نمایند سفید است یا کبود

و در این وقت اخذ آراء بعمل آمده و آقای سهام - السلطان شروع باستخراج آراء نموده بترتیب ذیل نتیجه حاصل شد

عده حاضر ۶۷ ورقه سفید علامت قبول ۵۷ امتناع ۱۰ ده

اسامی رأی دهندگان

آقای شیخ الاسلام ملایری . آقای نجات . آقای تدین . آقای تنکابنی . آقای آصف الممالك - آقای صدر الاسلام ابهری . آقای شیخ ابراهیم زنجانی . آقای حاج میرزا مرتضی . آقای آقا سید فاضل کاشانی . آقای میرزا علی کازرانی . آقای محقق - العلماء . آقای بیان الدوله . آقای سردار معظم کردستانی . آقای ملک الشعراء . آقای معتضد - الدوله . آقای وقار الملك - آقای میرزا سید حسن کاشانی . آقای حکیم الملك . آقای شریعتمدار

آقای سلطان العلماء - آقای مشیر الدوله - آقای حاج نصیر السلطنه - آقای احتشام الدوله - آقای آقا شیخ محمد جواد - آقای حائری زاده - آقای رئیس التجار - آقای سدید الملك - آقای غضنفرخان

آقای حاج میرزا اسداله خان - آقای آقا میرزا هاشم آشتیانی آقای سهام السلطان - آقای میرزا ابراهیم خان ملک آرائی - آقای مستشار السلطنه - آقای عدل السلطنه - آقای آقا سید محمد کاظم - آقای حاج امین التجار - آقای منتصر الملك - آقای آقا سید یعقوب - آقای نصرت الدوله - آقای حاج شیخ اسداله - آقای دکتر لقمان آقای مؤتمن السلطنه

آقای سردار معظم خراسانی - آقای عماد السلطنه طباطبائی - آقای امین الشریعه شیرازی - آقای رکن الملك - آقای محمد هاشم میرزا - آقای امیر ناصر - آقای جلیل الملك آقای اقبال السلطان

- آقای عماد السلطنه خراسانی - آقای میرزا ابراهیم قمی - آقای مدرس - آقای سردار مخم - آقای نصیر دیوان - آقای عمید الممالك

آقای حاج قبل السلطنه

رئیس - پیشنهاد کمیسیون تصویب شد - چندی قبل قرارداد راجع بمجمع اتفاق ملل که از وزارت خارجه خواسته شده بود رسیده است فرستاده

رئیس - پیشنهاد کمیسیون تصویب شد - چندی قبل قرارداد راجع بمجمع اتفاق ملل که از وزارت خارجه خواسته شده بود رسیده است فرستاده

میشود بکسیبوسن خارجه محض اطلاع خاطر آقایان مرض کردم موضوع مذاکرات پروگرام آقایان وزرا است مذاکرات در کلیات است در کلیات کسی اجازه نتواسته است

مستشار السلطنه - بنده اجازه خواسته بودم -

رئیس - بفرمائید

مستشار السلطنه - بنده در جلسه گذشته در کلیات پروگرام اجازه خواسته بودم که راجع به اعراض قدری صحبت کنم از یکی از اعضاء معترم دولت شنیدم که تصمیحات کافی و وافی در این موضوع مهم دارند البته در عین مواد پروگرام که مذاکره خواهد شد نمایندگان را متقاعد خواهد کرد

آقای سید فاضل - بنده در آن شب پیشنهاد کردم که مذاکرات در کلیات پروگرام کافی باشد نظر باینکه عده برای رأی گرفتن کافی نبود اخذ رأی نشد باز مجدداً پیشنهاد می کنم که مذاکرات در کلیات کافی باشد

رئیس - آقایان مذاکرات را در کلیات کافی می دانند گفته شد کافی است

رئیس - رأی میگیریم که داخل مذاکره در مواد شوم آقایان بکسیبوسن می کنند قیام نمایند (اکثر نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد داخل در مواد پروگرام می شوم در ماده اول شاهزاده نصرت الدوله اجازه خواسته بودند *

نصرت الدوله - چون در موقع بحث در پروگرام در روز قبل يك مذاکرات طولانی نسبت برآم بودم و مرام نبودن پروگرام شد بنده قبل از اینکه داخل در عراض مربوط به سیاست خارجی شوم و برای اینکه اعتراض بخودم متوجه نشود عرض می کنم سهل ترین مقاصد آسان ترین چیزها در صورت عدم اقدام برای نیل بدان ممکن است مرام باشد و نسبت به مشکل ترین و بعید ترین مقاصد قبل و از سعی و کوشش جهد و تلاش در آن راه احلاق حفظ مردم فلتناست آقای رئیس الوزراء در مقدمه پروگرام خود اظهار فرمودند دوره سعی و عمل است بقین دارم که به مجرد اجرای این خیلی چیزها که مرام بوده است بعد از این در مسائل عملی شود باری - در سیاست خارجی هیئت معترم دولت در پروگرام خودشان اینطور اظهار فرمودند روابط ایران و دول متعابه همواره در کمال و داد و حسن مناسبات است و حکومت حاضر تیره تر میشود و تشبیه مناسبات حسنه را با کلیه دول همجوار و غیر هم جواری یکی از تکالیف مسلمه خود می شمارد البته در طی این عبادت يك مسئله مسلمی را بیان فرمودند چون خوشبختانه بین دولت ایران و هیچیک از دول متعابه حال جنگ و قطع روابط نیست اطلاق روابط حسنه بین دولت ایران و دول خارجی بحمدالله مصادق کامل دارد اما اینکه حکومت حاضر تزیید و تشدید مبانی این حسن روابط و وظائف خود شمرده است این هم البته يك اصل غیر قابل انکاری است زیرا احساسات نیک خواهانه و صلح طلبی تصور می کنم از برای هر دولتی بهترین پروگرامها

است علی الخصوص از برای ما که نیل به سعادت و ترقی مملکت خودمان را همیشه بوسیله احساسات صلح طلبی و دوستی با همه دول عالم خواستار بوده ایم و ضعیفان جنب افغانی روابط تاریخی و حیثیات دیگر که که اکنون ذکر آنها زائد است ما را از قدیم سال محتاج و هواخواه بهترین روابط و صمیمی ترین دوستیها با دولت بزرگ همسایه خودمان کرده و البته وظیفه هر دولت خیر خواه از برای این مملکت همین است که سعی کند در پر تو این محبت و وداد روابط تجارتی و اقتصادی مادامی در توسعه و ازدیاد بوده استفاده های ممکنه از همجواری و همسایگی ممکن شود ولی چیزی که مرا باین کرسی نطق آورده است این است که میخواهم به بینم آیا عبارت پروگرام دولت از برای طرح سیاست خارجی در مجلس شورای ملی و مرضه داشتن آن - به افکار عامه کافی است یا خیر تصور نمیکنم و یقین دارم آقایان نمایندگان مثل من انتظار داشته که دولت در موقعی که پس از شش سال دوره فترت دوره ای که فاقد مرکز صلاحیت دار ملی برای مداخله حقه در سیاست بوده است امروز مصادف با مجلس شورای میشود سیاست خارجی را روشن تر و تصمیم علمی خود را واضح تر از این اظهار کند تا اولاد بیشتر قادر بتقویت خود نماید البته گمان نمی کنم محتاج بتذکر باشد که این اظهارات من از نقطه نظر این است که نسبت بنیات آقای رئیس الوزراء یا همکاران معترشان سوء ظن یا شبهه دارم آقای رئیس الوزراء بواسطه عملیات خود و مخصوصاً عملیات قابل تقدیری که در سیاست خارجی در میان هزاران محظوظ و یک دنیا بی اسبابی نوده اند تولید اطمینان برای من و رفقای من نوده و همان طوریکه در چندی قبل نسبت بایشان اظهار اعتماد کردیم امروز هم با کمال قوت قلب در این جا حاضر شده ایم که اوراق سفید خودمان را تثار خدمتگذاری صادقانه ایشان نسبت باین آب و خاک نکشیم ولی تنقید من راجع به يك رویه و اسلوب که نه است که از هر حیث ناموافق با احتیاجات فعلی و افکار امروزی است و آن نطقن حقایق استوار وقایع و بالاخره قائل شدن سیاست مغفی و اعتقاد به مقبر دیپلماتیکی و بلتیکی یا به عبارت اخری کابینه های وزارتی است آقای رئیس الوزراء فرق این پرده های اوام و ترک این که نه یستیها و سلب اعتقاد از مودت در این سابقه ها از شأن شما و وظائف اولیه این مجلس و نمایندگان دوره چهارم است است زیرا که در يك عصری که قوی ترین حرب و بزرگترین وسیله پیشرفت امور انفاذ حقایق در دنای تمدن و توسل بافکار هاهم است تعقیب رویه مغالف حقیقه نقصان در اداره وظائف است آقای رئیس الوزراء انخاذ این رویه و مسلک از شأن شما خارج است زیرا عملیات شما باعث افتخار خودتان و موجب روسفیدی و خوش رفتی و هواخواهان شماست بگذاردید همه عالم و تمام سیاست مداران دنیا از زبان شما از پشت این کرسی بشنوند که روابط حسنه و دادیه متساویه را با تمام ملل عالم شما مربوط و منوط باین کرده اید که سیاست آنها منافی با استقلال ملت

کفرانس صلح داشتیم و چطور این امدها مبذل بیاس شد که در همان موقع این باس را خود من به همین وزیر خارجه معترم با دداشت کردم و با اگر ما با کمال وضوح افکار هاهم را معترض میشدیم که در موقع آزمایش يك اصول روشن و واضحی چطور گرفتار تغییرات معایر بامتعود و تضییقات عملی میشدیم امروز مواجهه با ایراد ضمن قدرناشناسی نمی شدیم لرد معترتم در يك قسمت نطق خودشان اظهار میدارد که ایرانی بطور وضوح کمک دولت انگلستان را برای وصول بسعادت خود درد کرده است و دوباره سیاست قدیمی خود را که مبنی بر بازی کردن بین دو ملت خارجی بوده است ترجیح داده و بالاخره خود را حاضر به معاشره نمودن با دولت سویت نموده است مقصود از رد کردن کمک دولت انگلیس ناچار رد کردن مستشار هاهم صاحب منصبان نظامی است خوب اگر ما نیات خود را ظاهر کرده بودیم و به همه کس گفته بودیم که این تصمیم نداشتن مستشار و صاحب منصبان انگلیسی برای ما این است که ملت ایران که همیشه مایل بدوستی با دولت انگلستان است نیات دوستانه دولت انگلیس را سوء تعبیر نموده و تصور نکنند که باین وسیله یعنی بوسیله مستشاران مالیه و صاحب منصبان نظامی دولت انگلیس شاید خواستار این است که باستقلال و سیادت کهن سال ایران صدمه و لطمه وارد سازد آیا تصور میفرمائید وزیر خارجه انگلستان این لعن را از برای اظهار مطلب انخاذ می کرد یا اینکه ممکن بود ملت انگلستان برخلاف واقع تصور بکنند که ملت دولت ایران از دولتی با آن ملت بزرگ چشم پوشیده است اگر ما بهمه گوشزد کرده و عملاً ثابت بنمائیم که مقصود ما تولید رقابت برای استفاده نیست و همان طوری که این کمک را از دولت انگلستان نمی خواهیم بدولت روسیه نیز برای این قبیل کمکها مراجعه نمی کنیم و وسیله سعادت خودمان را نه تنها در تسلیم شدن به مسکو بلکه در تسلیم شدن به هیچ دولت خارجی فرض نمی کنیم آیا این قبیل اظهارات میشد البته يك حقیقت دیگری را هم نمی شود دستور داشت که مانند بهر کس یا نسبت به هر سیاست که با نظریه و مرام استقلال خواهی ما عملانه لفظاً موافق باشد خوش بین و نسبت بهر سیاستی که خواهان مغالف این باشد بدبین و خشمناک خواهیم بود اگر ما این حقایق را بطور کافی بیان و عموم دنیا را مستعضر می ساختیم تصور نمی کنیم که در قضیه انحلال بیس جنوب چنین اظهارات بدبینانه که خود سرود یاد مستان دادن است می شد زیرا وزیر خارجه معترم انگلستان همان طوری که در نطق خودشان متذکر شده اند همیشه دوست و خیر خواه ایران بوده مکرر گفته اند که خواستار ترقی و امنیت ایران هستند و اوادید در روابط سیاسی و تجارتی انگلستان و ایران را در پر تو استقلال و امنیت مامی خواهند بالاخره اگر ما با آواز بلند اصرار و تکرار نمائیم و به فاش و آشکارا بگوئیم که نهایت درجه هلاقه مندی بدو - بدوستی و حسن رابطه و یگانگی با دو همسایه بزرگ خودمان هستیم و فقط آرزو و آمل این است که

همان طور که خودشان مکرر اظهار کرده اند ما را در سیاست و مسائل بین المللی همسر و مساوی خود دانسته و معاملاتی را که نسبت بخودشان روا نمی دارند نسبت به ما هم نمایانند یقین دارم هیچوقت سوء تفاهم تولید نشده و روابط حسنه حقیقی دائم برقرار خواهد ماند از این اصل کلی که بگذریم در زمینه حسن روابط خیلی خوشوقت می شدم که آقای رئیس الوزراء نیات خود را نسبت باهویت این حسن روابط با عموم دول اسلامی و ملی الخصوص با دولتین جدید التأسیس افغانستان و بین النهرین اظهار وهمه ما را از این حسن تصمیم مسرور و مشعوف می کردند گفته شد (صحیح است) حالا اجازه می خواهم چند کلمه مختصری هم نسبت با اداره وزارت خارجه عرض کنم البته آقایان متوجه شده اند که همیشه در پروگرام ها (به اندازه ای که من در نظر دارم وزارت خانه از شمرده شدن درجه آنها نمی که اصلاح خواهد شد محروم است اگر این محرومیت برای این است که وزارت خارجه را مستغنی از اصلاح میدانند اشتباه است و اگر این محرومیت از برای این است که اهمیت با آن اداره نیندهند این را هم تصور نمیکنم زیرا یقین دارم دولت بخوبی متوجه اهمیت این وزارت خانه است مقصودم از این تذکار هفت توجه دولت است بلزوم اصلاح در این اداره علی الخصوص در سفارت - خانه های مادر خارجه و مرتب نمودن وضعیت نمایندگان مادر مرکز اول اروپا و امریکا از دیر زمانی معمول بوده است که اصول سیاست ما بلکه تمام فروع آن را رئیس الوزراء ما یا وزیر خارجه ما در همین طهران فیصله میدادند و فراموش می نمودند که ما هم مأموریتی در پایتخت او مرا کردول دیگر داریم در صورتیکه بتجربه و عمل ثابت شده است که پیشرفت امور در مراکز اروپائی بیشتر انجام مقاصد حته در آنجاها بر آسان تر از گرفتن نتیجه مطلوبه از سفارت خانه هائی است که آلوده باین محیط ماشه اند باین ملاحظه تصور میکنم که دولت یکی از بزرگترین اصلاحات را اصلاح سفارت خانه ها و ترتیب کار نمایندگان ما در خارجه باید بدانند تا انشاء الله در آتی از این گرفتاریهای که داشتیم بواسطه راه افتادن این چرخهای معظم قدری آسوده شویم آقای رئیس الوزراء باید بدانند که ما بخوبی میدانیم که ایشان با چه محظوراتی مصادف هستند مافردا کاری شمارا در قبول این بار سنگین مشولیت میدانیم و برای همین است که من بخودم اجازه دادم که این عرض را این جا بکنم و تقاضا نمایم که شما در این جا افکار هاهم خودتان را بطور وضوح بیان کنید تا اینکه ما هم با قوت قلب و جبهه کشاده باینکه بافکار عمومی موکلین خودمان که هیچوقت آنرا از نظر نباید دور بکنیم قادر بر این باشیم که در مقابل هجوم حوادث و اوضاع گوناگون سیاست از شما و دولتی که تشکیل کرده اید تقویت بکنیم گفته شد صحیح است *

رئیس - در ماده اول دیگر کسی اجازه نتواسته است

آقای امیرالدوله اجازه نطق

امیرالدوله - بنده باین قسمت از بیانات شاهزاده نصرت الدوله موافقم از اینکه باید در کلیه سیاست چهار جاع بداخله و چهار جاع بخارجه باشد باید حقایق را حتی المقدور گفت و باید با توجه با فکار هاهم کار کردولی در آن قسمتی که راجع سیاست کابینه های گذشته نطق لرد کارزن در مجلس اعیان در تواریخ مختلف فرمودند بنده موافق نیستم بنده عقیده ام این است که کابینه های گذشته روشن بوده و هر وقت هر رئیس الوزرائی مشغول کار شده شاید يك استثناء داشته باشد باقی تماماً سیاست خود را روشن مینمودند و در بیانیه های خودشان با اطلاع عامه میرسانیدند چون لازم میدانستند که در قیاب مجلس شورای ملی با اطلاع عامه برسانند در قسمت راجع سیاست خارجه هم آنچه لازم بود بکنند می کردند و غیر از آنچه گفته بودند نمیکنند اگر در خارجه در مجلس اعیان مذاکره شده بخوانند تلویحاً یا تصریحاً برسانند که سیاست ما تغییر و تبدیل پیدا کرده و چنین و چنان شده بنده بر خلاف واقع میدانم گفتن شاید به استثنای يك کابینه بقیه کابینه های ما آنچه را که میگردیم همان طور بود که میگفتم (صحیح است) مثلاً یکی از کابینه ها کابینه بنده بود و سیاست راجع بخارجه بسیار روشن و صاف بود از اول منکه داخل کار شدم گفتیم قرارداد موجب قانون اساسی ما باید راجع بمجلس باشد (گفته شد صحیح است) باید در مجلس تکلیف قرارداد معلوم شود و مادام که مجلس در این باب اظهار عقیده نکرده است است باید اجرائیات موقوف باشد و در مدت آن کابینه هر وقت که خواستند بما تکلیفی بکنند گفتیم ما با شما قهری گذاشته ایم بنده تلگراف کرده اید و جواب داده اید پذیرفته است همان طور که قرارداد داریم امور راجع بصاحب منصبان قشون و مستشاران مالیه تاوقتی که مجلس تشکیل میشود موقوف الاجرا باشد تا مجلس تشکیل و تکلیف آنرا معین کند ما غیر از آنچه گفتیم کاری نکردیم و در ابلاغیه و بیانیه خودمانهم با اطلاع تمام مردم رسانیدیم اما در باب اینکه بنطق لرد کارزن اشاره کردند که ما با يك دولت دیگر معاشره میکنیم یا بهتر گفته باشم خود را باغوش دولت دیگری انداخته ایم بنده بکلی تکذیب میکنم چون فرستادن سفیر فوق العاده بمسکو در زمان کابینه من بود و مجبورم این مسئله را توضیح بدهم اگر چه هر کابینه بنده و فائز کرد که این کار را انجام دهم چون هنوز سفیر ما وارد مسکو نشده بود که کابینه مجبور باستغفا شد ما وقتی که او را فرستادیم مغفی و پس پرده نبود (علی رؤس الاشهاد) بهمه گفتیم ما مجبوریم با دولتی که همجواری است مناسبات داشته باشیم علی الخصوص که آنها ما میگویند باید با یکدیگر رابطه داشته باشیم ما باید اول این مسئله را معین کنیم بعدا گردیدیم - خواهند با ما داخل مناسبات شوند ما هم حرفی نداریم در موقعی که قرارداد معروف رابسته بو ندیم گفتند یکی از فلسفه های این قرار داد این است که ما باید با شما همراهی کنیم و شما باید يك نقطه انگاشته داشته باشید که شما را حفظ کند ولی بیکوقت دیدیم زنال شام بایاتی از آنزلی هفت نشست و درشت را تصرف کردند باینکه

روز دیگر هم ملتفت شدید و دیدیم منجبل را هم تغلبه کرده اند به حال این که ما خود را در آغوش دیگری انداخته ایم و هم چنین با سایر دولتی که هم جوار هستند بکلی تکذیب میکنم اعلی درجه آزادی ما این است که با دول هم جوار روابط همسایگی داشته باشیم و هم چنین با سایر دولتی که با ما هم جوار نیستند با تمام آنها سازندگانی کنیم و در عین حال میخواهیم مدنیت و قومیت و تمامیت ما محفوظ باشد برای اینکه ما که ایرانی هستیم متعدی متعدی است احسن است احسن چه روس باشد چه انگلیس باشد چه عثمانی باشد چه آلمان باشد (احسن احسن) در نظر ما که ایرانی هستیم هیچ دولت برای ما فرق نمیکند اگر با ما خوش رفتاری کنند و تعدی نمایند دوست ما هستند و ما هم حاضریم همه قسم با آنها دوستی داشته باشیم وقتی که نکردند دشمنی کردند ما هم با آنها به چشم دشمنی و عداوت مینگریم و هیچ تفاوتی بین این دول نیست این است عقیده بنده و عقیده تمام ایرانیها (صحیح است احسن) باین جهت است که عرض می کنم با آن قسمت نطق شاهزاده نصرت الدوله همراه نیست نطق ایشان چنین می فهماند که لرز و زبون حق دارد و ما سیاست خودمان را آشکار نکرده ایم بنده تکذیب می کنم سیاست کابینه های ما کابینه و توتی- الدوله و هم کابینه آقای صمصام السلطنه و هم کابینه آقای سیه دار اعظم و هم کابینه بنده تماماً روشن بود و اگر این نطقها را در بعضی جاها میکنند که چنین و چنان شد کابینه ما تغییر کرد هر روز سیاستی پیش آمد سیاست ایران مغنی بوده تمام رانکدب می کند تمام کابینه ها سیاستشان مبنی بر حکمیت تام مجلس بوده و هیچ چیز آنها زیر جلکی و پس برده نبود اگر بعضی اظهاراتی میکنند خود شاهزاده نصرت الدوله و آقایان می دانند که اینها همه انتزاع های دیپلماسی است برای این که یک چیزی را که قبول کردند پس از چندی بگویند اطلاع نداشتیم ولی ما نباید به این حرفها از میدان بگرییم حرف همان است که گفتیم ایرانی با تمام دول و ملل می خواهد آمیزش و دوستی و روابط داشته باشد زیرا محتاج است تمام ملل عالم به یکدیگر محتاج اند امر و زوری نیست که دیوار چین دور مملکت کشیده شود امروز روزی نیست که ملل در پرده زندگانی کنند همان طور که ما به انگلیس محتاجیم آنها هم ما محتاج اند همانطوری که ما به روس محتاجیم آنها هم همین طور محتاج اند همانطور که به عثمانی و افغانستان و غیر آنها محتاجیم آنها هم به ما محتاج اند پس وقتی که این طورشده همه در محکمات عدالت بشریت مساوی هستیم باید حقوق ما را حفظ کنند اگر حفظ نکنند و تعدی کردند هیچ تفاوتی مابین نیست حتی همان عثمانی و افغانستان هم اگر تعدی کردند با آنها هم مخالف خواهیم بود این است که باز هم عرض می کنم کم کم در سیاست خودمان هیچ مطالب پنهانی نداشته ایم و هر چه وعده داده ایم رفتار کرده و اگر نکرده ایم وعده ندادیم (احسن احسن)

نصرت الدوله - بنده خیلی تأسف دارم که بیان بنده قاصر بوده است والا گمان نمی کردم که آقای مشیر الدوله اینطور از عقیده بنده استفاده کرده باشند بنده هیچ نوع مخالفتی ندارم بنده مقصودم از این اظهار و خطاب به آقای رئیس الوزراء همین بود که این حرفها زده شود اگر گفتم که آن اصل استنار حقایق را تعقیب نکنیم و اگر مخصوصاً لفظ تعقیب را گفتم بطور یک اصل کلی بود والا در حقیقت همانطوریکه آقای مشیر الدوله فرمودند بنده کاملاً موافقم و از برای اثبات اینکه با ایشان هم عقیده ام ممکن است ایشان را مراجعه دهم به یک نطقی که خود من در لندن در دو سال قبل کرده ام اینجا بنده اظهار کرده ام که بنیاد کابینه های ایران تمام روشن است و برای اینکه دولت همان سیاست را داشته باشد و تعقیب کند این هر ایش را عرض کردم و مقصود بنده از این اظهار همین بود در این مسائل فقط به عبارت کلی (حفظ روابط حسنه) اکتفا ننشود و همانطوری که کلاهم وزیران آن دولت از بالای تریبون در میان مجالس اعیان و محافل عام فریادی زنده و هم مردم را از آینده و حال مستحضر می کنند ما هم موقع فرارسیده مطالب خودمان را بگوئیم این نطق را در کارزار در ۲۶ ژوئیه چهار ماه قبل می باشد در این مدت من ندیدم از طرف دولت ایران هیچ نوع جوابی بآن نطق داده شود این سکوت را من از برای مملکت مضر می دانم چرا برای اینکه همانطور که آقای مشیر الدوله فرمودند در خیلی از مسائل آن نطق تلویحاً مطالبی گفته شده که گمان نمی کنم باوقایع تطبیق بکنند پس این ملاحظه تصور می کنم این توضیح که در بیان خود دادم کافی باشد و اگر قصوری در تلقین الفاظ شده باشد خیلی متأسفم اما هیچ نوع مخالفتی در بین دو اظهار و این دو عقیده نیست

رئیس - آقای سردار معظم اجازه

سردار معظم - بعد از بیان آقای مشیر الدوله فعلاً عرضی ندارم مگر بعد لازم شود.

رئیس - آقای سلطان العلماء (اجازه) سلطان العلماء - بعقیده بنده بعد از بیانات و فرمایشات آقای مشیر الدوله در سیاست خارجه دیگر مجال برای مذاکره سایرین باقی نمیگذارد و بنده عقیده ام این است که از مذاکره در این موضوع اگر آقایان تصویب میفرمایند صرف نظر شود.

رئیس - آقای مدرس پیشنهادی فرمودند جمله بالخصوص با دول اسلامی باین ماده اضافه شود.

رئیس (لوزر) - بنده بیانات آقای مشیر الدوله را تصدیق و تقدیس میکنم شاهزاده نصرت الدوله در ضمن مذاکراتشان میفرمایند که خوب بود در هر گرام دولت در موضوع سیاست خارجی بیشتر بسط مقال شود بنده تصور میکنم عبارتی که در پروگرام نوشته شده جامع باشد اگر چه مختصر است ولی عرض این نبوده است که دولت یک سیاست مبهمی را اتخاذ کرده باشد که حقوق و حاکمیت ملت ایران در آن متضمن نباشد من تصور میکنم در دنیای

شده کافی نمیدانم این فورمول چه چیز است حفظ مناسبات حسنه با دول متجا به این یک فورمولی است که کوششهای ما باین فورمول عادت کرده است و ما دیده ایم که در تحت لوای این فورمول مناسبات حسنه از طرف ما کلاً رعایت شده ولی در مقابل تعدی و تجاوزاتی از دیگران باشده است و آقای نصرت الدوله فرمودند که من منکر استنار حقایق نیستم آقای رئیس الوزراء در جواب چند کلمه اجمع به آرمیتاز اسمیت و راجع بطرز رفتن او بیان فرمودند و ضمناً نمایندگانی را متوجه کردند که مراعات ترا کتر بکنند بنده میخواستم جسارت کنم و عرض کنم که خود این فریادشان اینها هم یک استنادی است زیرا رفتن آرمیتاز اسمیت باین سهولت که فرمودند نبوده و مطمئناً میدانند که اگر تصمیم دولت و مجلس بر این بود که آرمیتاز اسمیت را تبعید این امر نمی شد مقتضی بود که دولت در پشت کرسی نطق همین حقیقت را گوشزد ملت بنمایند خودم معتقدم که ملل عالم از نقطه نظر روزگانی سیاسی و اقتصادی مانند حلقه های زنجیر بهم مربوط و پیوسته هستند و زندگانی تمام ملل عالم بهم مربوط است این مسئله هیچ محل تردید و شبهه نیست و همانطور که آقای مشیر الدوله فرمودند امروز روزی نیست که ملل عالم مستقیماً به توانند حواصی زندگانی خود را انجام داده و مستقلاً جدا زندگانی کرده یا دیواری دور مملکت خود بکشند امروز تمام این یک خانواده و عائله وسیعی را تشکیل میدهد و اما این خانواده منافع و مضراتشان با هم پیوسته است از طرف دیگر کاملاً متقدم که ملت ایران احتیاجات شدید به دیگر ممالک گیتی دارد همانطور که سایر ملل عالم احتیاجات به ملت ایران دارند و از همین نقطه نظر است که من وظیفه ملت ایران را اول نسبت بسایرین بیان خواهم کرد و بعد دیگران را نسبت بخودمان اظهار میکنم البته دولت ایران مجبور است که با همه دول و ملل عالم مناسبات حسنه نیکیخواهانه داشته باشد باید بنظر محبت و دوستی بهمه نگاه کند و حقوق مشروع آنها را در داخله مملکت خود حفظ کند و روابط خودش را با ملل عالم در تحت یک انتظام بمنزله آنگی در آورد و اگر یک قبلائی بنام دولت ایران میشود آن قبلاّت و عهد در نظر دولت ملت ایران با قدرشده شود حقوق اتباع خارجه باید در مملکت ما محفوظ باشد ولی در مقابل این تصمیم و در مقابل این طرز رفتار که ملت و دولت ایران باید بوقوع عمل گذارد حقاً باید از طرف دیگران هم نسبت به ما همین مامله شود چون دنیای تمدن در روابط خارجی خودش یک فورمول معینی اتخاذ کرده است آن فورمولها مبنی بر نزاکت بر عدالت و مراعات استقلال و آزادی هر ملت و مبنی بر حفظ حق زندگانی و حیوة و سعادت هر ملتی است ملت ایران حق دارد این تقاضا را از همه ملل عالم بکند البته ما حاضریم بدولتهای خود اجازه دهیم که بروی اساس سیاست نیکخواهانه با دول خارجه رفتار کنند و بهمان درجه میخواستیم ملل و دول دیگر با ما همین معامله را بکنند ما حاضر نیستیم دولت های ما بقدر سرسوزن مدافعه خارجی را در سیاست داخلی و

زندگانی ما قبول نمایند و این مداخلات از هر طرف که باشد نباید مورد توجه و قبول ما واقع شود این مداخله اگر در تعیین وزیر است نباید پذیرفته شود اگر در تعیین حاکم یا مأمور است نباید پذیرفته شود همچنین اگر فلان سفارتخانه انفصال فلان مأمور را خواستار شود دولت ایران نباید تسلیم شود باید مقاومت کند و بالتجربه دیگران حق نخواهند داشت که در امر داخلی ما مداخله کنند زیرا حق مشروع ما است و لازماً استقلال و آزادی ما است زندگانی داخلی ما مربوط بخودمان بود و دیگران هیچگاه حق مداخله نخواهند داشت و از هر طرف که این مداخله بشود نباید مورد قبول دولت ما بشود بنابراین فورمولی که در پروگرام هیئت دولت نوشته شده است کافی نیست فورمول دیگری که در پروگرام ما اتخاذ شده است و بعقیده من بهتر مطلب را میرساند و رساتر است این است که مناسبات و روابط حسنه متساویه با تمام دول عالم مادام که مناسبات آنها منافی با استقلال ایران و مانع ترقی ایران نباشد از این شرط گذارده شود مادامیکه هیچ حرف بدولت نداریم و اختلاف نظری با پروگرام نخواهیم داشت ولی چون این شرط گذارده نشده است و فقط گفته شده است حفظ مناسبات با دول متجا به یعنی همان فورمول کهنه همان فورمولی که ما مکرراً آنرا دیده و دولتهای وقت مکرراً آنرا پیشنهاد کرده اند و در تحت لوای همین فورمول با تعدی شده و در عمل و فعل برخلاف این فورمول رفتار شده است باین جهت ما متوقع هستیم در این دوره در عمل با ما موافقت قابلهای روشن تری بیان کنند که مورد اختلاف نظر بین ما و ایشان نباشد (گفته شد صحیح است)

وزیر پست و تلگراف - اولاً تشکر میکنم بعد از مدت مدیدی باین افتخار نائل میشوم که در مقابل مجلس شورای ملی اظهار عقیده بکنم و در تانی راجح بمانده سیاست خارجی که آقایان ناظرین محترم اظهار کردند که کافی نمایند و باید ببارت آن چیزی اضافه شود در هیئت وزراء در این خصوص مذاکرات لازم شود و شاید در جزو پروگرام دولت پیش از این مقتضی نباشد ذکر شود دولت پروگرامی را در این دوره تقنینیه بمجلس پیشنهاد می کند و ضمناً لازم داشته است نسبت بروابط خارجی مختصر تذکری داده شود معمولاً آقایان میدانند که در پارلمانهای خارجه هم وقتی که و کلاماً که در باب سیاست خارجه را لازم بدانند بدولت اظهار میکنند و دولت هم حاضر می شود و توضیح میدهد حالا هم که صحبت باین جا کشیده و آقایان اظهار عقیده فرموده اند که کتاتن مطالب در این دوره مقتضی نیست و باید حقایق گفته شود یک قسمت از آقایان حقایقی فرمودند که شاید غیر مفید بود و یک قسمت هم بعقیده بنده کتاتن کردند اینک بدولتهای گذشته یک اعتراضاتی نمودند که سیاست خارجی را بطور مبهم اظهار کرده اند تصدیق میفرمایند که اگر در یک مواقعی کاملاً حفظ منافع و مصالح دولت را نمانده اند بلکه محظوراتی داشته اند اینک پیشنهاد می شود که در پروگرام دولت اضافه شود حفظ روابط حسنه بشرط اینکه مخالفتی نسبت با استقلال

مملکت نداشته باشند یک چیزی است واضح و گمان میکند در پروگرام دولت هر چه اشاره شود زیادی است چون سایر دولت ها همین نظریه را داشته اند و بدون تردید میتوانم بگویم که هیچکدام تصور نکرده اند بطوریکه همه اطلاع دارند همه دولتهای وقت جمده و جهدهای کافی میگردند هر چه از دستشان در حفظ مصالح و حقوق مملکت بر می آمد خودداری نمیکردند اما اگر محظوراتی برای آنها پیش می آمده است که نمی توانستند در فرآین آنها بکنند بر آنها تصریح و جرعی وارد نیست حالا در پروگرام فعلی که دولت پیشنهاد میکند ضمیمه کردن این مطالب گمان می کنم صلاح نباشد این اصل در آن مندرج است دولت وقت وظیفه اش این است که هر اجنبی نسبت بعقوق و مصالح مملکتی یا نسبت باستقلال ما تجاوزاتی بکنند با تمام قوا بکوشد که او را دفع کند ولی در جشن در پروگرام زائید است و کاملاً دولت این مسئله را در نظر دارد و رفتار خواهد کرد و وضعیت امروز عالم هم بمقتضیات آنروز که برای دولت مآشکالات پیدا می شد فرق کرده است و بطوریکه گفته شد سیاست عالم تغییر کرده و حتی دولت های کوچک دیگر هم راضی نخواهند شد بحمل کنند که نسبت بعقوق آنها تعدی و تجاوزاتی بشود و البته دولت عظیم الشان شش هزار ساله ایران هم هیچگاه راضی نخواهد شد که تجاوزاتی بعقوق او وارد آید و از تمام ملت خاصه و کلاهی پارلمان خواهش می کنم که در این مقصود مقدس با دولت همراهی کامل بکنند و نظر باینکه ذکر این مسئله زیادی است این پیشنهاد دولت را قبول بکنند

مدرس - بنده تقاضا کردم دولت در این ماده اضافه بفرمایند بالخصوص با دول اسلامی عرض این است بطوریکه آقایان فرمودند دولت و ملت ایران نباید سیاستش نسبت بدول عالم بنظر واحد باشد سیاست تقاضا را در ادولدی بر همه واضح است که دول و ملل اسلامی طبیعتاً یک خصوصیتی باهم دارند کما اینکه از پارلمان های دولت اسلامی قریب باین مضمون یک اظهارات خصوصی شده ما هم در این پارلمان که پارلمان اسلامی است باید یک اظهار خصوصیتی با دول اسلامی بکنیم چون بعضی دول جدید التاسیس اسلامی پیدا شده است البته باید ما هم به نظر خصوصی بآنها داشته و روابط حسنه خاصه با آنها پیدا کنیم لهذا بنده از هیئت محترم دولت تقاضا کردم که باین ماده جمله بالخصوص با دول اسلامی اضافه شود و هیچ ضرری هم ندارد بنده کاملاً با فرمایشاتی که آقای وزیر پست و تلگراف فرمودند موافقم واضح است این قضیه بقضیه قباسانها مما است لکن این حسن روابط اگر نسبت بیکی زیادتر باشد ضرر ندارد و دلیل نظر سوء نسبت بدیگران نیست حالا اگر هیئت دولت قبول میفرمایند متشکرم والا مختاریه و عرضی ندارم

رئیس - گمان میکنم آقایان قدری سخت شده اند اگر چند دقیقه تنفس شود بدنبالند (جمعی گفتند صحیح است در این موقع هم نمایندگان خارج و پس از بیست دقیقه مجدداً مجلس تشکیل گردید .

خود تشریف ببرند جلسه تشکیل دهند و هیئت رئیسه خودشانرا معین فرمایند و جلسه بعدراهم معین فرمایند که فوریت دارد دستور جلسه سه شنبه دو ساعت بغروب اولاً بقیه مذاکرات دربر گرام هیئت محترم دولت ثانیاً تعیین اعضاء کمیسیون های قوانین مالیه و عدلیه کمیسیون قوانین مالیه دوازده نفر کمیسیون عدلیه هشت نفر ثانیاً تعیین یک نفر مباشر با این ترتیب مخالفتی نیست (مخالفتی نشد)

(مجلس ۳ ساعت از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۳۱

صورت مشروح مجلس یوم سه

شنبه بیست و پنجم میزان سنه

۱۳۰۰ مطابق شانزدهم صفر

سنه ۱۳۴۰

مجلس مقارن غروب و تحت ریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید

صورت مجلس یوم شنبه ۲۳ میزان را آقای تدین

قرائت نمودند

رئیس - آقای مدرس (اجازه نطق)

مدرس - چون در وقت قرائت صورت مجلس

آقای مشیرالدوله تشریف نداشته لهذا بنده عرض می کنم که آقای مشیرالدوله در موقعی فرمودند بماده اول همین قسمی که در پروگرام دولت نوشته شده رأی گرفته شد یک شرحی بیان فرمودند و بیانشان این بود که مذاکرات مجلس در مواد پروگرام حقیقاً ضمن شرح ماده اول من و هیئت دولت نظریات و کلاه را بدست آوردند دیگر بغیر آن لازم نیست با این خصوصیات فرمودند بماده اول رأی گرفته شود در صورت مجلس این مسئله ذکر نشده است

رئیس - بسیار خوب همین مسئله در ذیل صورت مجلس اضافه می شود غیر از این دیگر عرض نیست (اظهاری نشد)

صورت مجلس با این اصلاح تصویب می شود - دستور امروز اولاً بقیه مذاکرات در پروگرام هیئت محترم دولت

ثانیاً - انتخاب اعضاء کمیسیون قوانین مالیه و کمیسیون عدلیه

ثالثاً انتخاب یک نفر مباشر ولی یک مسئله دیگر که خیلی فوریت دارد وقت آقایان راز زیاد مشغول نخواهد کرد راپورتی است که در کمیسیون بودجه راجع به هاجرین کیلان رسیده و طبع و توزیع شده است اگر آقایان مخالف نباشند جزء دستور بشود (گفتند - صحیح است) آقای سردار معظم خراسانی (اجازه نطق)

سردار معظم - بنده مقصود همین فرمایشات حضرت تعالی بود که میخواستیم یاد آوری کنم راپورت کمیسیون بودجه جزء دستور امروز گذاشته شود چون مهاجرین کیلانی خیلی مستأصل و پربشان هستند

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - راجع بانتهاب یک نفر مباشر

تصور میکنم که دیگر محل حاجت نباشد

کرمان میافزید باینکه همه روزه تلگرافهای شکایتی که از رفسنجان و سایر نقاط میرسد آیا دولت این حاکم ظالم جبار را از آنجا معزول میفرماید آیا وضع حکومت بختیاری بر آقایان پوشیده است که چه میکنند بختیارها در هر کجا باشند تمذیبات آنها چیزی نیست که بر کسی پوشیده باشد ممکن است هیئت محترم دولت این حکومت بختیاری را تغییر بدهد و یک حکومت غیر بختیاری به آنجا بفرستد کرمانها از هر هرجا ملایم تر هستند هر چه دولت به آنها تحمیل کند می پذیرند پس خوب است هیئت محترم دولت یک حاکم غیر بختیاری برای آنها بفرستد و اگر هم به تقسیم باید به بختیاری حکومت بدهند خوب است به سایر قسمتهای دیگر هم بفرستند یعنی چند سال که در کرمان حکومت دارند یک چند سالی هم بسایر نقاط دیگر بفرستند تا از این فائده که به کرمانی ها میرسد بسایرین هم برسد از هیئت محترم دولت استدعا میکنم رفع مظالم این حاکم بختیاری را از کرمان بنمایند که بیش از این گرفتار تمذیبات سردار اسعد بختیاری نباشند

رئیس - سؤال این نبود باین سؤال بکنند منتظر

جواب باشند

حاج میرزا مهر قاضی - اولاً پوهائسی را که

حکومت با اسم حق الحکومه میگیرد خاطر مبارک مسبوق است یا خیر

رئیس - عرض کردم بموجب نظامنامه از حدود سواز خارج شدید سؤال که کردید باید منتظر جواب باشید یا حالا جواب میدهند یا جلسه دیگر

رئیس الوزراء - من از هیچک از اظهاراتی

که ایشان اظهار نمودند مسبوق نیستم و سردار اسعد را هم یکی از حکام صالح میدانم و تا حال هم هیچ شکایتی از او نرسیده بهتر این بود که اگر دلائلی راجع به مسائلی که اظهار کردند دارند بگویند و مواد شکایات خود را بنویسند تا رسیدگی شود والا تا این ساعت من شکایتی از سردار اسعد نشنیده ام

رئیس - آقای رفعت الدوله میفرمایند که راجع

بایشان رأی گرفته می شد و بعضی از آقایان مطلع نبودند که مقصود بنده چه چیز است و تقاضا کرده اند دوباره رأی گرفته شود حالا برای رفع اشتباه دهم دیگر رأی میگیریم

حاج شیخ اسدالله - بفاصله نیم ساعت

مجلس رأی داده چطور می شود رأی گرفت اگر آقایان خبر نداشتند چطور رأی دادند همه مسبوق بودند و رأی دادند اگر بنا شود باز رأی بدهند بنده برخلاف نظام نامه میدانم

رئیس - چون بعضی از آقایان نمایندگان هم

بایشان گفته اند اشتباه شده است میماند برای جلسه دیگر

آقای میرزا علی کازرونی - بلی برای بعضی

اشتباه شده است

محمد هاشم میرزا - اگر اشتباه شده باشد

مجلس هم تصدیق کند باورقه باید رأی بگیریم

رئیس - میماند برای جلسه بعد آقایان اعضاء

کمیسیون خارجه و است و تلگراف قبل از آنکه بمنازل